

Michael Pröbsting

Man bör inte kamouflera det kapitalistiska och imperialistiska Kina som ”socialistiskt”

Ett svar till Immanuel Ness och John Bellamy Foster

8 april 2025 *

Varje historisk period har sina ”stora frågor”. En av de mest omdiskuterade bland marxister under de senaste åren är frågan om imperialismen i allmänhet och Kinas klasskaraktär i synnerhet.

Nyligen har Immanuel Ness och John Bellamy Foster, två USA-baserade forskare, publicerat varsin lång essä där de försöker tillämpa den marxistiska teorin om imperialismen på förhållandena under 2000-talet.¹ Båda är progressiva författare, och Foster är också redaktör för den välkända tidskriften *Monthly Review*.

I sina respektive essäer kritiserar de två akademikerna vad de kallar ”västmarxismen”. De anklagar företrädarna för denna tendens för att inte ha förstått den moderna imperialismens natur och följaktligen för att ha anpassat sig till västmakterna. Ness fördömer flera författare, inklusive mig själv, som ”neokonservativa marxister” och ”nya kalla kriget-teoretiker” som påstås stödja USA:s utvidgade makt i Östeuropa, Östasien, Västasien, Afrika och därbortom”.

Foster och Ness framför visserligen ett antal i stort sett korrekta kritiska synpunkter på flera vänsterförfattare som ignorerar eller underskattar betydelsen av den imperialistiska superexploateringen av semikoloniala länder (det s.k. globala syd), men båda misslyckas med att förstå kärnan i den marxistiska teorin om imperialismen. Än värre är att de förespråkar en stödpolitik för de nya östliga stormakterna, hyllar Kina som ett ”socialistiskt” land och argumenterar för ideologin om ett ”multipolärt världssystem”.

Ness och Fosters essäer lider av ett antal teoretiska svagheter – alltifrån deras lån av stalinismens mekaniska filosofiska koncept (idén om en ”huvudmotsättning” som andra ”sidomotsättningar” är underordnade) till deras felaktiga förståelse av Lenins teori om imperialismen. I denna artikel kommer jag dock att begränsa mig till att kritisera deras tes om att Kina är ett ”socialistiskt” land.²

Kapitalismens återupprättande på 1990-talet

Ness och Foster anser att imperialism är ett politiskt system som leds av USA eller västvärlden. Det ska bli intressant att se hur de förklarar den senaste tidens närmande mellan Trump och Putin och den splittring mellan den amerikanska och europeiska imperialismen som detta har lett till. I vilket fall som helst anser de att Kina är en antiimperialistisk och ”socialistisk” stat. Som Foster skriver:

* Först publicerad av [Spectr](#), sedan även [Links](#).

¹ Immanuel Ness, [Western Marxism, anti-communism and imperialism](#), *International Critical Thought* 14, nr. 4 (2024): 493-518, även tillgänglig på [Mronline](#); John Bellamy Foster, [The New Denial of Imperialism on the Left](#), *Monthly Review* 76, nr 6 (2024).

² Michael Pröbsting, [Anti-Imperialism in the Age of Great Power Rivalry: The Factors behind the Accelerating Rivalry between the U.S., China, Russia, EU and Japan. A Critique of the Left's Analysis and an Outline of the Marxist Perspective](#) (Wien, RCIT Books, 2019; Michael Pröbsting, [The Great Robbery of the South. Continuity and Changes in the Super-Exploitation of the Semi-Colonial World by Monopoly Capital. Consequences for the Marxist Theory of Imperialism](#) (Wien: RCIT Books, 2013).

Ännu svårare för dem som försöker karakterisera Kina som imperialistiskt i klassisk mening är att den kinesiska utrikespolitiken, snarare än att försöka ansluta sig till den USA-dominerade regelbaserade imperialistiska ordningen eller ersätta den med vad som kan betraktas som en ny imperialistisk ordning, har varit inriktad på att främja nationernas självbestämmande och samtidigt motsätta sig blockens geopolitik och militära interventioner. Pekings trefaldiga globala säkerhetsinitiativ, globala utvecklingsinitiativ och globala civilisationsinitiativ utgör tillsammans de ledande förslagen för världsfred i vår tid. Folkrepubliken Kina har få militärbaser utomlands, har inte genomfört några militära interventioner utomlands och har inte deltagit i krig överhuvudtaget, förutom i samband med försvaret av sina egna gränser.³

Ness karakteriserar på liknande sätt Sovjetunionen före 1991 och Kina (samt Nordkorea) idag som ”*faktiskt existerande socialism*”.

Detta är absolut nonsens. Som vi har utvecklat i andra verk, blev Kina efter 1949 i själva verket en postkapitalistisk stat som dominerades av en byråkratisk diktatur. Efter det brutala krossandet av arbetarna och studenterna i maj-juni 1989 och återvändsgränd för den tidigare politiken med begränsade marknadsreformer, gick ledarskapet kring Deng Xiaoping under 1990-talet in för att återupprätta kapitalismen.⁴

Resultatet har blivit en radikal omvandling av arbetsmarknadsrelationerna, framväxten av både en ny borgarklass och en stor privat sektor samt en kapitalistisk omstrukturering av den statligt ägda industrin. Idag arbetar de flesta anställda utanför den statliga sektorn, vars andel av den totala sysselsättningen i städerna minskade från 61,0 procent 1992 till 22,7 procent 2006. I en rapport från Världsbanken som publicerades 2019 uppskattas att statligt ägda företag stod för mellan 5 och 16 procent av sysselsättningen.⁵ Enligt en annan rapport från Världsbanken stod hel- eller majoritetsägda statliga företag för 40 procent av det reala förädlingsvärdet inom tillverkningsindustrin 1998, men för mindre än 7 procent 2013.⁶

Karaktären på Kinas statsägda företag hade också drastiskt förändrats under 1990- och 2000-talen. De fungerar inte längre som en del av en byråkratiskt planerad ekonomi, vilket var fallet innan den kapitalistiska restaureringen ägde rum i början av 1990-talet. Sedan dess har Kinas statliga företag genom en rad reformer förändrats radikalt och börjat verka utifrån den kapitalistiska värdelagen. I slutet av 2001 hade 86 procent av alla statliga företag omstrukturerats och cirka 70 procent hade helt eller delvis privatiserats. Många företag hade antingen fusionerats eller stängts. Enligt den dåvarande ministern med ansvar för State-owned Assets Super-

³ Foster, “The New Denial of Imperialism”.

⁴ Jag har publicerat ett antal arbeten om kapitalismen i Kina och dess uppgång till en imperialistisk makt, bl.a: Michael Pröbsting, [”Chinese Imperialism and the World Economy”](#), i *The Palgrave Encyclopedia of Imperialism and Anti-Imperialism*, ed. Immanuel Ness and Zak Cope (Cham: Palgrave Macmillan) 2020; Michael Pröbsting, “On the transformation of social property relations under China’s party-state regime”, *Links*, 28 september 2024 [svensk övers. [Om omvandlingen av samhällsägdom under Kinas parti-stat-regim](#)]; Michael Pröbsting, [On the specific class character of China’s ruling bureaucracy and its transformation in the past decades](#), *Links*, 15 september 2024; Michael Pröbsting, [China: An Imperialist Power ... Or Not Yet? A Theoretical Question with Very Practical Consequences!](#) Continuing the Debate with Esteban Mercatante and the PTS/FT on China’s class character and consequences for the revolutionary strategy”, RCIT, 22 januari 2022; Michael Pröbsting, “China’s transformation into an imperialist power. A study of the economic, political and military aspects of China as a Great Power,” *Revolutionary Communism*, no. 4 (2012):4, https://www.thecommunists.net/publications/revcom-1-10/#anker_4; Michael Pröbsting, [How is it possible that some Marxists still Doubt that China has Become Capitalist?](#) An analysis of the capitalist character of China’s State-Owned Enterprises and its political consequences, RCIT, 18 september 2020; Michael Pröbsting, [”Unable to See the Wood for the Trees](#). Eclectic empiricism and the failure of the PTS/FT to recognize the imperialist character of China, RCIT, 13 augusti 2020; Michael Pröbsting, [China’s Emergence as an Imperialist Power](#), *New Politics* 15, nr 1 (2014).

⁵ Chunlin Zhang, [How Much Do State-Owned Enterprises Contribute to China’s GDP and Employment?](#) (English), (arbetsdokument, Världsbanksgruppen, Washington DC, 2019), 10.

⁶ Loren Brandt et al, [China’s Productivity Slowdown and Future Growth Potential](#) (Policy Research Working Paper 9298, Världsbanksgruppen, Washington DC, 2020), 11.

vision and Administration Commission stängdes eller gick 3 080 statliga företag i konkurs under åren 1994-2002, vilket innebar att nödlidande lån på 199,54 miljarder yuan (24,1 miljarder USD) skrevs av.⁷ Antalet statliga företag minskade från 64 737 år 1998 till 27 477 år 2005. Mellan 1998 och 2004 avskedades sex av tio anställda i statliga företag.⁸ I absoluta tal avskedades, enligt officiella siffror, cirka 50 miljoner anställda mellan 1993 och 2004.⁹

I samband med denna process har många statliga företag genomgått en reform med blandat ägande. Över fyratusen privatiseringsprojekt har genomförts av centrala statliga företag mellan 2013 och 2020, och privata kapitalinvesteringar har nått ett kumulativt belopp på 1,5 biljoner yuan. År 2020 har mer än 70 procent av de centrala statliga bolagen genomfört en reform med blandat ägande, vilket har lett till att andelen privat kapital i de centrala statliga bolagen har ökat från 27 procent i slutet av 2012 till 38 procent.¹⁰ Som en följd av detta har vinsterna ökat kraftigt i de statliga bolagen. Medan den genomsnittliga avkastningen på tillgångarna i sådana företag endast var 0,7 procent 1998, steg denna siffra till 6,3 procent 2006.¹¹ Världsbanken förklarar följande: ”Många statligt ägda företag privatiserades, omstrukturerades radikalt (inklusive avveckling av arbeten) och förväntades gå med vinst... Som ett resultat ökade de kinesiska statliga företagens lönsamhet.”¹²

En internationell jämförelse visar att vinstnivån i Kinas monopol inte är så dålig i förhållande till sina västerländska rivaler. Medan Kinas företag på Fortune Global 500-listan – varav två tredjedelar är statligt ägda – hade en lägre lönsamhet än de från USA eller Storbritannien 2020, var deras lönsamhet högre än deras japanska och västeuropeiska rivaler. (Se tabell 1)

Förenta staterna	8.9%
Förenade kungariket	5.9%
Kina	4.5%
Frankrike	4.3%
Tyskland	3.3%
Sydkorea	2.8%
Japan	2.7%

Tabell 1. Vinstmarginal för Fortune Global 500-företagen 2020¹³

Framväxten av en ny bourgeoisie

I takt med att den kapitalistiska ackumulationsprocessen utvecklades växte en ny borgarklass fram under 1990-talet. I slutet av 2024 utgjorde landets 55 miljoner registrerade privata företag över 92 procent av alla företag i Kina.¹⁴ Medan den statskapitalistiska sektorn fortsätter att spela en nyckelroll i ekonomin, har det privata kapitalet kraftigt utökat sin position bland de största företagen. Andelen statliga bolag bland de hundra största börsbolagen i Kina minskade från 78,1 procent 2010 till 51 procent 2024. (Man bör komma ihåg att sådana statliga företag, som nämnts ovan, ofta har en minoritetsandel privata aktieägare). Andelen företag med

⁷ [Over 2,500 Chinese SOEs yet to be closed: official](#)”, *People's Daily Online*, 19 november 2003.

⁸ [Reform of State-owned enterprises in China](#), *China Labour Bulletin*, 19 december 2007

⁹ Zhi Li, Congming Ding och Zhenqiao Liang, [Growing Up in China's SOEs Reform: The massive layoffs and public trust in government](#), preprint, inskickat 21 juni 2016

¹⁰ Yufei Zhang och Deqiang Liu, [China's mixed-ownership reform and SOE profitability](#)”, *Economic Analysis and Policy* 83 (2024): 499.

¹¹ Yunhua Liu, [A Comparison of China's State-Owned Enterprises and Their Counterparts in the United States: Performance and Regulatory Policy](#), i 'Comparative Chinese/American Public Administration', supplement, *Public Administration Review* 69 (2009): S47.

¹² [China 2030: Building a Modern, Harmonious, and Creative High-Income Society](#) (Washington DC: The World Bank and the Development Research Center of the State Council, the People's Republic of China), s. 104.

¹³ *China 2030*, a.a., 111.

¹⁴ Xinhua, [China to cement legal protection for private sector](#), *Global Times*, 26 februari 2025.

blandat ägande (det vill säga företag där staten äger mellan 10 och 50 procent av aktierna) stagnerade på cirka 14 procent, medan andelen privata företag ökade till 34,4 procent.¹⁵

Följaktligen har den sociala ojämlikheten ökat dramatiskt och inkomster och förmögenheter har koncentrerats till den härskande klassen och det övre mellanskiktet. Innan reformprocessen inleddes 1978 var andelen av nationalinkomsten som gick till de 10 procent av befolkningen som hade högst inkomster 27 procent, vilket var lika mycket som andelen som gick till de 50 procent som hade lägst inkomster. Detta förändrades kraftigt under de följande årtiondena och 2015 var den nedre halvan av befolkningen knappt 15 procent medan den översta decilens [tiondelens] andel hade ökat till 41 procent.¹⁶ Elitens andel av den nationella förmögenheten har ökat ännu mer. De översta 10 procenten äger 67,8 procent och de översta 1 procenten äger 30,5 procent! (Se tabell 2)

	Medelinkomst (PPP €)	Andel av totalen (%)	Välstånd Medelinkomst (PPP €)	Andel av totalt (%)
Hela befolkningen	17 600	100%	86 100	100%
Botten 50%	5 100	14.4%	11 000	6.4%
Mellan 40	19 400	44.0%	55 600	25.8%
Topp 10%.	73 400	41.7%	583 400	67.8%
Topp 1%.	246 600	14.0%	2 621 300	30.5%

Tabell 2. Inkomst- och förmögenhetsfördelning i Kina, 2021¹⁷

Ett forskarteam kring den progressive ekonomen Thomas Piketty har i en nyligen publicerad bok visat att den privata förmögenhetskonzentrationen i Kina (30,5 procent) nu är nästan lika hög som i Indien, något lägre än i USA och klart högre än i Västeuropa. I Indien äger översta 1 procenten cirka 33 procent av den privata förmögenheten, i USA är andelen 35 procent och i Västeuropa cirka 22 procent.¹⁸ Som Piketty, Yang och Zucman noterar i en annan artikel, har den kinesiska toppdecilen likaså en förmögenhetsandel (67 procent 2015) som närmar sig den i USA (72 procent) och är mycket högre än i ett land som Frankrike (50 procent).¹⁹

Med andra ord existerar ”socialismen” i Kina endast i officiella läroböcker och tal på partikongressen. Den ekonomiska och sociala verkligheten visar att landet blev kapitalistiskt redan för tre decennier sedan.

Kinas uppgång som imperialistisk makt

Kina är inte bara en kapitalistisk stat. Under åren efter den stora recessionen 2008 har landet också blivit en imperialistisk makt. I dag står Kina för 31,8 procent av den globala tillverknings, vilket är mer än dubbelt så mycket som USA.²⁰ Kina är den ledande exportören av

¹⁵ Tianlei Huang och Nicolas Véron, [China's share of companies in private sector saw small uptick in second half of 2024 after years of decline](#), Peterson Institute for International Economics, 8 januari 2025.

¹⁶ Facundo Alvaredo m.fl., [World Inequality Report 2018](#) (Paris: World Inequality Lab, 2017), s 107-08.

¹⁷ Lucas Chancel m.fl., [World Inequality Report 2022](#) (Paris: World Inequality Lab), s 191. I allmänhet använder ekonomer idag två olika metoder för att beräkna en ekonomi. En ledande valuta (vanligtvis US-dollar eller euro) eller köpkraftsparitet (PPP). Den senare är den växelkurs till vilken en nations valuta skulle omvandlas till en annan för att köpa samma mängd av en stor grupp produkter.

¹⁸ Chancel et al, *World Inequality Report 2022*, s 93-94.

¹⁹ Thomas Piketty, Li Yang och Gabriel Zucman, [Capital Accumulation, Private Property, and Rising Inequality in China, 1978-2015](#), *American Economic Review* 109, nr 7 (2019): 2489.

²⁰ [APEC: Regional Trends Analysis, May 2021](#) (Singapore: Asia Pacific Economic Cooperation Policy Unit, 2021), 2; [Industrial Development Report 2011: Industrial energy efficiency for sustainable wealth creation. Capturing environmental, economic, and social dividends](#) (Wien: FN:s organisation för industriell utveckling, 2011), s 194; [International Yearbook of Industrial Statistics, Edition 2024](#) (Wien: FN:s organisation för industriell utveckling, 2024), s 99.

varor (17,5 procent) och ligger på andra plats efter USA när det gäller utländska direktinvesteringar.²¹

Kritiker försöker relativisera Kinas stora globala andel inom tillverkningsindustrin genom att hänvisa till den roll som västerländska företag som är verksamma i Kina spelar. Men en sådan invändning är ogrundad. Utländska multinationella företag som är verksamma i Kina står för cirka en fjärdedel av produktionsvärdet och vinsterna i industriföretagen. Med andra ord kontrolleras huvuddelen av Kinas produktion och vinster av inhemska företag.²² Dessutom är de utländska företag som är verksamma i Kina inte ovanliga och inte unika för Kina, eftersom sådana företag också spelar en betydande roll i västvärldens ekonomier.

Många kinesiska företag verkar framgångsrikt på världsmarknaden. De kinesiska företagens största kapitalexport sedan 2020 har ägt rum inom tre sektorer – fordonsindustrin, basmaterial och energi – som tillsammans stod för en topp på 77 procent av de totala utländska direktinvesteringarna 2024.²³

Enligt en rapport från Rhodium Group var Asien 2024 den främsta destinationen för kinesiska utlandsinvesteringar för sjätte året i rad. Nyinvesteringarna i Europa minskade för andra året i rad och fortsatte att skifta från Västeuropa till Syd- och Östeuropa, med Serbien och Spanien som de främsta destinationerna 2024. Nordamerikas roll fortsatte att krympa med endast 7,1 miljarder dollar eller 7,7 procent av de totala annonserade investeringarna. De sammanlagda kinesiska utländska direktinvesteringarna i Nordamerika och Europa sjönk till den lägsta nivån sedan 2010. Å andra sidan fick de så kallade tillväxtmarknaderna i syd en större andel av de totala kinesiska investeringarna. Afrika och Mellanöstern noterade båda sina högsta nivåer någonsin av tillkännagivna kinesiska FDI-transaktioner under 2024. Kinesiska utländska direktinvesteringar i Afrika [FDI] söder om Sahara nådde en rekordhög nivå på 15,2 miljarder dollar, vilket motsvarade 16,5 procent av de nyligen tillkännagivna investeringarna under 2024.²⁴

Kinas företag riktar i allt högre grad sina utländska nyinvesteringar från de västerländska imperialistländerna till det globala syd.²⁵ ”SaudiArabien var den största mottagaren av kinesiska FDI 2023, med en investering på 10 procent av aktiekapitalet. I Asien gick 8,4 procent av utflödena till Malaysia, 7,5 procent till Vietnam, 5,2 procent till Kazakstan och 5 procent till Indonesien. I Afrika drog Marocko och Egypten till sig 6 procent respektive 5,1 procent. I Latinamerika investerade Kina 4,8 procent av sina globala utflöden i Argentina och 3,7 procent i Mexiko. I Europa var Serbien den största mottagaren med en marknadsandel på 4 procent av Kinas utländska direktinvesteringar.”²⁶

Under 2019 fick företag inom halvledarsektorn nästan hälften av sina intäkter från utlandet, medan företag inom informationsteknik fick cirka 37 procent. Samma år hade Kina 9 av

²¹ [Global Trade Outlook and Statistics, April 2024](#) (Genève: Världshandelsorganisationen, 2024), s 40; [United Nations Conference on Trade and Development, World Investment Report 2024: Investment facilitation and digital government](#) (New York: United Nations Publications, 2024), s 160-61.

²² [Foreign company share in industrial enterprise profits in China 2005-2023](#)”, Statista, 18 november 2024; [How many Foreign Companies in China](#)”, Registration China, 2 november 2021.

²³ Thilo Hanemann, Armand Meyer och Danielle Goh, [China's Global Investment in 2024: Battery Bonanza Ends But Completed Investment Rebounds](#), China Cross Border Monitor, 18 februari 2025.

²⁴ Hanemann, Meyer och Goh, ”China's Global Investment in 2024”, a.a.

²⁵ Ekonomer skiljer mellan utländska direktinvesteringar som används för fusioner och förvärv (vilket innebär att ägandet av befintliga tillgångar överförs till en ägare utomlands) och greenfield-investeringar [en form av direktinvestering i utlandet] som inbegriper att ett nytt företag skapas eller att anläggningar etableras utomlands.

²⁶ Jonathan Wildsmith, [China shifts to capital exports](#)”, fDi Intelligence, 3 juni 2024.

världens hundra största icke-finansiella multinationella företag mätt i utländska tillgångar (USA 19, Frankrike 15, Storbritannien 13, Tyskland 11 och Japan 9).²⁷

I motsats till vad Foster antyder gick mervärdet från utsugningen av Kinas arbetare – många av dem superexploaterade migrantarbetare med föga rättsligt skydd och avsaknad av sociala förmåner – främst till de kinesiska kapitalisternas fickor, inte deras amerikanska konkurrenter.

Eftersom Ness och Foster förkastar Lenins beskrivning av imperialism som monopolism, tror de att de kan bagatellisera den kinesiska ekonomins globala uppgång som något sekundärt. Kina blev dock inte bara en ledande makt när det gäller industriproduktion och handel, utan också när det gäller företag och enskilda miljardärer. Följaktligen kan Mittens rike vid det här laget utmana sina amerikanska rivalers dominerande ställning. (Se tabellerna 3-5).²⁸

	Land		Andel (i%)
1	Förenta staterna	136	27,2%
2	Kina (exkl. Taiwan)	135	27,0%
3	Japan	41	8,2%
4	Tyskland	30	6,0%
5	Frankrike	23	4,6%
6	Syd Korea	18	3,6%
7	Förenade kungariket	15	3,0%
8	Kanada	14	2,8%
9	Schweiz	11	2,2%
10	Nederländerna	10	2,0%

Tabell 3. Topp 10-länder med rankning av *Fortune Global 500-företag* (2023) ²⁹

Rank	Land	Antal miljardärer
1	Förenta staterna	735
2	Kina (inkl. Hong Kong)	561
3	Indien	169
4	Tyskland	126
5	Ryssland	105

Tabell 4. Topp 5-länderna på *Forbes lista över miljardärer 2023*. ³⁰

Rank	Land	Antal miljardärer
1	Kina (inkl. Hong Kong)	814
2	Förenta staterna	800
3	Indien	271
4	Förenade kungariket	146
5	Tyskland	140
6.	Schweiz	106
7.	Ryssland	76
8.	Italien	69
9.	Frankrike	68
10.	Brasilien	64

Tabell 5. Topp 10-länderna på *Hurun Global Rich List 2024* ³¹

²⁷ Alicia García-Herrero. och Gary Ng, [China's state-owned enterprises and competitive neutrality](#), *Policy Contribution*, no.5 (2021): 4-5.

²⁸ Michael Pröbsting, [Great Power Rivalry in the Early Twenty-first Century](#), *New Politics* 18, nr. 3 (2019).

²⁹ Jonathan Wildsmith, [China shifts to capital exports](#), *fDi Intelligence*, 3 juni 2024.

³⁰ Chase Peterson-Withorn, [Forbes Billionaires 2023](#), *Forbes*, 4 april 2023.

I sin artikel hävdar Foster att Kina fortfarande har utnyttjats av västvärldens imperialistiska företag under det senaste decenniet:

Låga enhetsarbetskostnader för varor som produceras i den södra delen av världen har lett till ökade bruttovinstmarginaler för multinationella företag i systemets centrum, vars varor produceras i Kina och andra utvecklingsländer och sedan exporteras för att konsumeras i den norra delen av världen, där det slutliga försäljningspriset för varorna är många gånger [högre]. Som Minqi Li har visat upplevde Kina 2017 en nettoförlust av arbetskraft i utrikeshandeln..., vilket motsvarade fyrtiosju miljoner arbetsår; medan USA upplevde en nettoökning av arbetskraft samma år på sextiotre miljoner arbetsår... I detta grundläggande avseende är Kina fortfarande i högsta grad ett utvecklingsland.³²

Det råder ingen tvekan om att västerländska företag tidigare har tjänat på utländska investeringar i Kina. Men om man gör en total balansräkning över de senaste tre decennier är det uppenbart att Kinas monopol har dragit mångdubbelt större nytta av den kapitalistiska exploateringen av kinesiska arbetare än sina amerikanska rivaler och att de förra kraftigt har förbättrat sin ställning i förhållande till de senare. Hur kan Foster annars förklara den utmaning som Kinas storföretag och miljardärer utgör för USA i dag, i motsats till dessa företags marginella roll under 2000-talet? Om det hade funnits ett nettoöverskott till förmån för USA borde USA ha kunnat förbättra sin position gentemot Kina. Men som den växande andelen kinesiska bolag bland de globalt ledande monopolen visar, har dessa monopol tjänat mycket mer på den massiva expansionen av Kinas ekonomi än sina amerikanska rivaler. Vi kan också se denna utveckling i själva Kina där de utlandsinvesterade bolagens andel av de totala intäkterna för industriföretagen i Kina minskade från nästan 32 procent (2005) till 20,4 procent (2023).³³

Ja, Kinas ekonomi är mindre utvecklad än USA:s, men...

Foster har naturligtvis rätt i att USA har en högre produktivitet än Kina. Men det är knappast ett argument mot USA:s imperialistiska natur. För det första har Kina snabbt minskat gapet mellan sig självt och USA. Som framgår av tabell 6 och tabell 7 var USA:s per capita-inkomst 75 respektive 24 gånger så hög som Kinas 1990 (beroende på beräkningsmetod). Idag är den bara 6,5 respektive 3,3 gånger så hög som Kinas. Med andra ord, även om Kina var en ekonomisk ”dvärg” i termer av produktivitet för trettiofem år sedan, så är detta definitivt inte längre fallet.

	Förenta staterna (nominellt och PPP)	Kina (nominellt)	Kina (köpkraftsparitet)
1990	23 889	318	982
2023	81 695	12 614	24 558

Tabell 6. USA:s och Kinas BNP per capita 1990 och 2023 (i nominella och PPP US-dollar)³⁴

	USA vs Kina (nominellt)	USA jämfört med Kina (PPP)
1990	75:1	24:1
2023	6.5:1	3.3:1

Tabell 7. Jämförelse mellan USA:s och Kinas BNP per capita 1990 och 2023 (i nominella och köpkraftsparitetsberäknade US-dollar)³⁵

³¹ Hurun Research, [Hurun Global Rich List 2024](#), Hurun Report, 26 mars 2024.

³² Foster, “The New Denial of Imperialism”.

³³ [Foreign company share in industrial enterprise revenues in China 2005-2023](#), Statista, 18 november 2024

³⁴ [Comparing United States and China by Economy](#), Statistics Times, 23 november 2024.

³⁵ ”Comparing United States and China by Economy”, a.a. (författarens beräkning).

För det andra är den uppfattning som delas av många marxister att USA är den klassiska imperialistiska staten – och det vidare antagandet att en mindre utvecklad stat inte kan vara imperialistisk – grovt felaktig. Som jag har hävdat på annat håll ansåg Lenin och andra marxistiska teoretiker att både de mest avancerade makterna på sin tid (som Storbritannien, Tyskland eller USA) och mer ”efterblivna” (som Ryssland, Japan, Italien eller Österrike-Ungern) var imperialistiska.³⁶

För det tredje är det viktigt att förstå den ojämna utvecklingen av Kinas ekonomi.³⁷ De centrala och västra provinserna är mycket mindre ekonomiskt utvecklade. Å andra sidan, om man tar hänsyn till nyckelindustrier, är Kina konkurrenskraftigt i förhållande till sina västerländska rivaler. Den nuvarande globala kapprustningen inom AI-utveckling, 5G, chiptillverkning och andra högteknologiska industrier visar detta mycket tydligt. Detta blir ännu tydligare när man beaktar Kinas starka ställning inom industrirobotar. Idag har Kina ensamt 31 procent av alla industrirobotar och antalet installerade robotar per anställd inom tillverkningsindustrin är högre än i Tyskland, Japan och USA.³⁸ (Se tabell 8)

Land	Robotar installerade per 1.000 anställda
Sydkorea	1 012
Singapore	770
Kina	470
Tyskland	429
Japan	419
Sverige	347
Förenta staterna	295

Tabell 8. Robottäthet inom tillverkningsindustrin år 2023³⁹

Foster hävdar att ”USA i skarp kontrast till Kina under sin historia har intervenerat militärt i 101 länder, vissa av dessa flera gånger.”⁴⁰ Det är förvisso sant att USA, som den imperialistiska dominanten under många decennier, har en blodig historia av militära interventioner utomlands. Kina, som är en imperialistisk nykomling, har inte riktigt en jämförbar meritlista. På samma sätt är det också korrekt att USA fortfarande har en större militärmakt än sin rival i öst (eller någon annan).

Men som tidigare nämnts är USA-imperialismen inte den enda typen av imperialism, och många imperialistiska stater har knappt genomfört några militära interventioner sedan 1945 (till exempel Tyskland och Japan). Kina har dessutom börjat kräva fullständig kontroll över sitt *mare nostrum* genom att göra anspråk på hela Syd kinesiska sjön (Kinas benämning på det som Vietnam kallar *Östkinesiska havet*) på bekostnad av alla andra grannländer. Detta hav är en av de viktigaste rutterna i den globala sjöhandeln (60 procent av den globala sjöhandeln och mer än 22 procent av den totala globala handeln passerar genom det) och det har enorma reserver av olja och naturgas. Slutligen håller Kina på att komma ikapp på det militära

³⁶ Michael Pröbsting, “Chapter VII: Imperialist Great Powers: Some Historical Comparisons”, i *Anti-Imperialism in the Age of Great Power Rivalry* [se not 2 ovan]; Michael Pröbsting, [Russia: An Imperialist Power or a “Non-Hegemonic Empire in Gestation”?](#) Ett svar till den argentinske ekonomen Claudio Katz”, *New Politics*, 11 augusti 2022.

³⁷ Om den avgörande betydelsen av lagen om ojämn och kombinerad utveckling i marxistisk teori, se Pröbsting, [Capitalism Today and the Law of Uneven Development](#): Den marxistiska traditionen och dess tillämpning i den nuvarande historiska perioden”, *Critique* 44, nr. 4 (2016): s. 381-418

³⁸ [Industrial Development Report 2022: The Future of Industrialization in a Post-Pandemic World](#) (Wien: FN:s organisation för industriell utveckling, 2021), s 109.

³⁹ IFR Press Room, [“Global Robot Density in Factories Doubled in Seven Years,”](#) International Federation of Robotics, 20 november 2024.

⁴⁰ Foster, “The New Denial of Imperialism”.

området och har blivit världens näst största vapenkonsument och den tredje största kärnvapenmakten.

Mer grundläggande är att medan Foster och Ness tonar ned den ekonomiska dimensionen av den marxistiska beskrivningen av imperialismen – med monopol i centrum – lägger de stor vikt vid dess militära dimension. Resultatet blir att endast USA (och dess allierade) kvarstår som en imperialistisk makt.⁴¹ Detta avslöjar en annan likhet mellan deras förståelse av imperialismen och Kautskys: båda definierar imperialismen utifrån utrikespolitiken, snarare än utifrån dess grundläggande ekonomiska och politiska egenskaper.

Som Lenin en gång noterade:

Kautsky lösrycker imperialismens politik från dess ekonomi, lösrycker monopolism i politiken från monopolism i ekonomin för att bana väg för sin banala borgerliga reformism i stil med ”avväpning”, ”ultraimperialism” och dylikt struntprat. Innebörden och syftet med denna teoretiska förfälskning går helt ut på att skyla över imperialismens djupaste motsättningar och därmed rättfärdiga teorin om ”enhet” med imperialismens apologeter, de öppna socialchauvinisterna och opportunisterna.⁴²

Sammanfattningsvis karakteriserar vi Kina som en imperialistisk stormakt eftersom det är en kapitalistisk stat vars ekonomi, företag och miljardärer är bland de starkaste i världen och som verkar på alla kontinenter. På samma sätt har landet en av de största väpnade styrkorna och spelar en nyckelroll i världspolitiken.

Detta leder oss till frågan om hur marxister bör definiera en imperialistisk stat. Den formel som vi har utvecklat i tidigare arbeten och som förefaller oss vara den mest precisa är följande: *En imperialistisk stat är en kapitalistisk stat vars monopol och statsapparat har en position i världsordningen där de först och främst dominerar andra stater och nationer. Därigenom får de extra vinster och andra ekonomiska, politiska eller militära fördelar av en sådan relation som bygger på överexploatering och förtryck.*

En sådan definition av en imperialistisk stat stämmer överens med den korta definition som Lenin gav i en av sina skrifter om imperialismen 1916: ”...imperialistiska stormakter (dvs makter som förtrycker en hel rad andra folk och snärjer in dem i beroende av finanskapitalet osv)...”⁴³

Pro-östlig socialimperialism som den politiska konsekvensen av en bristfällig teori

De politiska konsekvenserna av Ness och Fosters felaktiga teori är uppenbara: de ställer världen på huvudet. För dem är imperialism i grunden en politisk maktrelation som resulterar i överexploatering av det globala syd, inte en epok av döende kapitalism som kännetecknas av ekonomisk och politisk monopolism som resulterar i både överexploatering av de (halv)-koloniala länderna och interimperialistisk rivalitet. För dem är Kina – en stigande stormakt som utmanar USA:s hegemoni – inte imperialistiskt, inte ens kapitalistiskt, utan snarare en socialistisk stat som sprider budskapet om fred och välfärd!

Följaktligen förespråkar de skapandet av en ”multipolär världsordning” som ett progressivt steg framåt. I själva verket är den unipolära och den multipolära världsordningen bara två politiska versioner av ett och samma globala imperialistiska system; det ena domineras av USA och det andra kännetecknas av rivalitet mellan flera stormakter – vilket var fallet redan

⁴¹ Vi använder begreppet monopol i den mening som Lenin använde det, dvs. som företag som spelar en ledande roll i ekonomin.

⁴² V. I. Lenin, [Imperialismen och splittringen inom socialismen](#).

⁴³ V. I. Lenin, [Om en karikatyr på marxismen och om imperialistisk ekonomism](#).

under första hälften av 1900-talet. Socialister bör varken förespråka det ena eller det andra, utan måste stödja arbetarnas och folkets kamp mot *alla* stormakter för att ersätta det imperialistiska systemet med ett internationellt socialistiskt alternativ.⁴⁴ Men Ness och Foster förespråkar stöd till Kina och dess allierade. Enligt Ness strävar Kina och dess allierade ”efter en multipolär värld baserad på principerna om ömsesidig respekt i FN:s stadga”. Visst har Ryssland – Kinas viktigaste allierade – visat prov på sådan ”ömsesidig respekt” i sin militära intervention i Syrien 2015-24 eller i sitt pågående krig mot Ukraina! Och Kinas förtryck av arbetarprotester och det muslimska uigurfolket i Xinjiang – som Fosters *Monthly Review* skamligt nog rättfärdigar – avslöjar också ihålligheten i den ”faktiskt existerande socialismen”.⁴⁵

Det är bara följdriktigt att Ness anklagar människor som jag, som har ställt sig på det syriska och ukrainska folkets sida mot den ryska imperialismen, för att vara ”neokonservativa marxister” och ”teoretiker för det nya kalla kriget” som påstås ”stödja USA:s utvidgade makt i Östeuropa, Östasien, Västasien, Afrika och därbortom”. På det teoretiska området tillbakavisar Ness och Foster Lenins analys av imperialismen, och på det politiska området är de apologeter för Kinas stalinistiska och kapitalistiska diktatur.

I arbetarrörelsens historia har marxisterna gång på gång tvingats ta itu med ”socialister” som ställt sig på den ena eller andra stormaktens sida. Vanligtvis stödde dessa krafter sin egen bourgeoisie. Men det har också funnits flera tillfällen då de ställt sig på den härskande klassens sida i sitt ”eget” lands rivaliserande land. Under första världskriget sympatiserade en del ”socialister” i Ryssland med Tyskland och en del tyska socialister med Frankrike. På samma sätt stödde tyska och österrikiska socialdemokrater västmakterna mot sitt ”fosterland” mellan 1933 och 1945. De stalinistiska partierna i dessa två länder följde en liknande politik under decenniet efter 1935 – utom under de två första åren av andra världskriget då de övergick till en tyskvänlig linje på grund av Hitler-Stalin-pakten.

Även om de formella argumenten skilde sig åt var kärnan i huvudsak densamma: den imperialistiska rivalen till den egna härskande klassen var ”progressiv” eller helt enkelt det ”mindre onda”. Detta rättfärdigades genom att hävda att dessa makter var ”mer demokratiska”, hade ”färre kolonier” eller förde en ”mindre aggressiv utrikespolitik”. Under Hitler-Stalin-paktens tid karakteriserade till exempel Kommunistiska internationals ledare 1940 den brittiska imperialismen som ”den mest reaktionära kraften i världen”, medan de hävdade att Tyskland skulle ha varit intresserat av fred.

Lenin och de revolutionära marxisterna i början av 1900-talet fördömde stöd till varje imperialistisk makt – oavsett om den var mer eller mindre ”demokratisk” eller om den hade fler eller färre kolonier – som ytterst reaktionärt.

Ur den borgerliga rättvisans och den nationella frihetens (eller nationernas existensrätts) synpunkt borde Tyskland ovillkorligen ha rätt mot Storbritannien och Frankrike, ty det har blivit ”förfördelat” ifråga om kolonierna, dess fiender förtrycker ojämförligt fler nationer än det självt, och hos dess bundsförvant Österrike åtnjuter de förtryckta slaverna utan tvivel större frihet än i Tsarryssland, detta verkliga ”folkens fängelse”. Men Tyskland självt för inte krig för att befria

⁴⁴ Michael Pröbsting: [“Multi-Polar World Order” = Multi-Imperialism: A Marxist Critique of a concept advocated by Putin, Xi, Stalinism and the “Progressive International” \(Lula, Sanders, Varoufakis\)”](#), RITC, 24 februari 2023.

⁴⁵ Qiao Collective, [Xinjiang: A report and resource compilation](#), *MROnline*, 10 oktober 2020. För en kritik se Critical China Scholars ”Open Letter” och efterföljande diskussion i .coda och Spectre. ”Open Letter to Monthly Review on Xinjiang and Qiao Collective” i [Critical China Scholars](#), 19 oktober 2020; Isobel Cockerell, [Leftist defense of persecution of Uyghurs triggers a fierce response from professors](#), 22 oktober 2020; Lausan Collective och Critical China Scholars, [“Roundtable on China: A Dialogue between Lausan and Critical China Scholars”](#), *Spectre*, 10 mars 2021.

nationerna utan för att förtrycka dem. Det är inte socialisternas sak att hjälpa den yngre och starkare rövaren (Tyskland) att plundra de äldre och övermättade rövare. Socialisterna bör utnyttja kampen mellan rövare för att störta dem alla.⁴⁶

Följaktligen karakteriserade de ”förespråkandet av idén om ’försvar av fosterlandet’” som ”socialchauvinism” eller ”socialimperialism”.

Då socialchauvinismen i verkligheten går ut på att försvara den ”egna” imperialistiska bourgeoisie (eller överhuvudtaget varje imperialistisk bourgeois) privilegier, förmåner, plundringar och våldshandlingar, innebär den ett fullständigt förräderi mot alla socialistiska uppfattningar och mot det beslut som togs vid den internationella socialistiska kongressen i Basel.⁴⁷

Senare kallade revolutionära marxister de ”socialister” som ställde sig på den egna härskande klassens imperialistiska rivals sida för ”inverterade socialimperialister”.⁴⁸ Tyvärr tillhör professor Ness och Foster en sådan kategori. De är prokinesiska socialimperialister.

Översättning: Martin Fahlgren

Lästips (i tidsordning):

Maurice Meisner: [Maos Kina och efteråt](#). Om perioden då den kapitalistiska utvecklingen tog fart. (1999)

[Perspektiv på Kina](#). Artiklar ur *New Left Review* (2019)

Pierre Rousset: [KINA – en ny imperialism uppstår](#) (2021) och [Krisen vid Taiwansundet: geopolitiska konflikter och taiwanesernas rätt till självbestämmande](#) (2022)

Hung Ho-Fung: [Mussolini i Beijing](#).

Au Loong-Yu: [Att vara mot USA:s militarisering av Asien-Stilla havet får inte innebära tystnad om Kinas växande imperialism](#). Intervju med kinesisk vänsteraktivist (2023)

[Kina och Afrika](#). Artikelsamling (2023)

Michael Pröbsting: [Om omvandlingen av samhällelig egendom under Kinas parti-stat-regim](#) (2024)

[Moskva, Beijing och Washington – den globala maktbalansen i förändring](#). Artikelsamling maj 2025.

Chris Slee: [En ny imperialistisk kapitalistisk makt](#). Bokrecension (2025)

⁴⁶ V. I. Lenin och G. Zinovjev, [Socialismen och kriget](#).

⁴⁷ V. I. Lenin och G. Zinovjev, [Socialismen och kriget](#).

⁴⁸ Se till exempel Resolutionen om Kominterns utveckling från Fjärde Internationalens 1:a konferens i juli 1936. För att citera: ”De tyska stalinisterna i landsflykt har blivit omvända socialpatrioter och förvandlat sig själva från nationalistiska förkämpar mot Versaillesfreden till försvarare av det status quo som skapades av just detta fördrag. Av de tyska stalinisternas nuvarande ställning följer att de kommer att förvandla sig till verkliga socialpatrioter så snart den fascistiska diktaturen i Tyskland ersätts av en annan typ av borgerlig regim.” [Kominterns utveckling: Från världsrevolutionens parti till imperialismens redskap](#); Se även: Max Shachtman, [Old Garbage in New Pails](#), *New International* 5, nr 6 (1939).